

Класификация на селските райони в Софийска област

Емилия Патарчанова, Любомира Гунева
ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, ул. „Иван Михайлов“ 66
e-mail: epatarchanova@abv.bg, lyubomira.guneva@gmail.com

Абстракт: Софийска област притежава специфични особености, които оказват влияние върху развитието на селските райони. Направена е класификация на селските райони като са използвани демографски и социално-икономически показатели. Типологизирани са селските райони в Софийска област по отношение заетостта на населението по икономически сектори.

Ключови думи: селски райони, показатели за класификация, типологизация, заетост.

Въведение

Софийска област е втората най-голяма по площ област в страната - общата площ възлиза на 7062,3 км²., което представлява 6,4% от територията на страната и 34,7% от територията на Югозападния район за планиране. Общият брой на населението е 247 489 души (НСИ, преброяване на населението – 2011 г.), което представлява 3,4% от населението на страната и 11,6% от населението на Югозападния район. Гъстотата на населението е 35,5 души на км²., което е почти 2 пъти по-ниско от същия показател за страната и 3 пъти по-ниско от гъстотата на населението в Югозападния район. От 2007 г. се наблюдава тенденция на плавно намаляване на населението в областта като цяло. В териториален аспект разбира се има различия по общини – близките до столицата общини макар и с малко увеличават населението благодарение на положителния механичен прираст, докато в по-отдалечените и периферни общини населението намалява.

Като се има предвид, че демографските показатели са водещи при определянето (дефинирането) на селските райони и при много от класификациите на същите, Софийска област е интересна за проучване територия от тази гледна точка. Тя включва в състава си най-голям брой общини от всички области в страната - 22 общини. Между тях съществуват много големи различия по отношение на площта, населението, броя и вида населени места (табл. 1). В областта има 18 града и 265 села, като в градовете живее 60,8% от населението. Тя е единствената област в страната, чиито областен център се намира извън територията ѝ. Този административен център е столицата, най-големия град, с най-висок ранг в йерархията на населените места в страната, с най-висок стандарт на живот, с най-висока степен на концентрация на промишлени мощности, финансови институции, административен и управленски капацитет, инфраструктура, демографски потенциал и т.н. Цялата Софийска област се развива в полето на влияние на този мегацентър за територията на България, с цялото многообразие от позитиви и негативи на това влияние.

Табл. 1. Административно-териториалното устройство и населени места в Софийска област

№	Общини	Население (01.02.2011 г.)	Територия (км ²)	Населени места (бр.)		
		хил. души		Общо	Градове	Села
1	Своге	22363,00	869,00	38	1	37
2	Драгоман	5362,00	323,79	34	1	33
3	Ихтиман	17720,00	515,85	28	1	27
4	Самоков	38089,00	1209,86	28	1	27
5	Годеч	5375,00	374,68	20	1	19
6	Елин Пелин	22841,00	433,00	19	1	18
7	Горна Малина	6209,00	295,38	14	0	14
8	Костинброд	17846,00	254,40	14	1	13
9	Ботевград	33175,00	519,00	13	1	12
10	Сливница	9681,00	187,40	13	1	12
11	Мирково	2540,00	207,90	11	0	11
12	Правец	7569,00	316,70	11	1	10
13	Божурище	8473,00	142,88	10	1	9

14	Етрополе	12047,00	371,70	10	1	9
15	Костенец	12793,00	302,10	9	2	7
16	Златица	5837,00	163,31	4	1	3
17	Пирдоп	8293,00	152,40	2	1	1
18	Антон	1599,00	76,10	1	0	1
19	Долна Баня	4522,00	66,85	1	1	0
20	Копривщица	2410,00	139,17	1	1	0
21	Чавдар	1272,00	70,80	1	0	1
22	Челопеч	1473,00	44,39	1	0	1
Общо	22	247489,00	7062,30	283	18	265

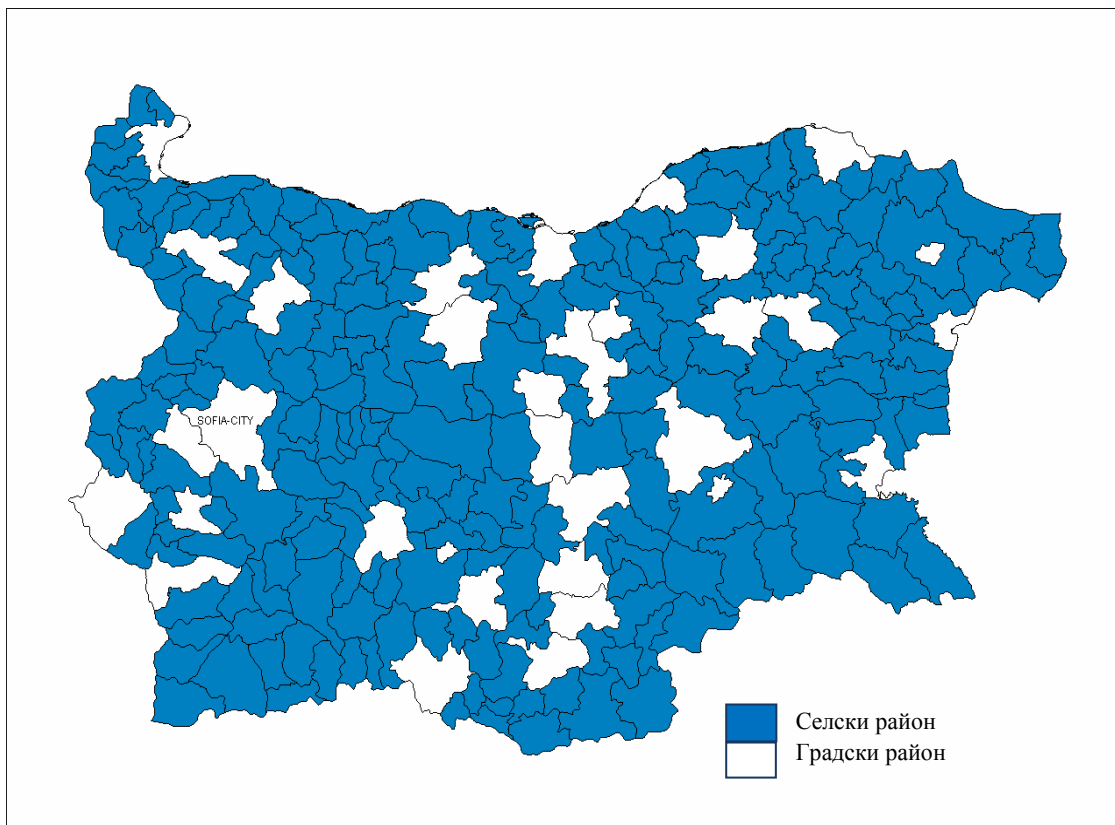
Източник: НСИ, преброяване на населението, 2011 г.

Дефиниране на селските райони в Софийска област

По традиция разпределението на населението по местоживеене (селско и градско) се основава на категоризация на населените места на села и градове. Въпреки това голям брой малки градове по своята характеристика и облик приличат повече на села. Това са преди всичко градове, които са единствени представители на този тип населени места в общините и са административните им центрове. Останалите населени места в общините попадат в категорията на селата. Такава е най-често срещаната структура на селищната мрежа в българските общини. Изключенията от нея са съвсем малко. Проучваната територия доказва тези твърдения. В тринадесет (от общо 22) общини в областта структурата на населените места се състои от един град и различен брой села и само в община Костенец има два града (табл. 1 и 2). На територията на Софийска област има четири общини, в които броя на населените места варира между 28 и 38 (Своге, Драгоман, Ихтиман и Самоков) и пет общини, в които има само по едно населено място. Това са Челопеч, Чавдар, Копривщица, Долна баня и Антон, като две от населените места са градове, а останалите три - села. Следователно в две от общините имаме 100% градско население (Копривщица и Долна баня). На „другия полюс“ са 5 общини със съответно 100% селско население (Горна Малина, Мирково, Антон, Чавдар и Челопеч) (табл. 1 и 2).

Въпреки тези различия в структурата на селищната мрежа и някои от характеристиките на населението всички общини в Софийска област са определени като селски райони (фиг. 1). Според националната дефиниция, отразена в ПРСР и в двата периода на съществуване и активност на програмата в България (2007-2013г. и съответно 2014-2020г.) всички 22 общини (ниво LAU 1) са определени като селски райони. Диференцирането става на база средна гъстота на населението в общината и големината на населените места според броя на населението им, т.е. класически демографски показатели.

Въз основа на дефиницията на ОИСР и методика за класификация на селските райони, която се прилага на ниво NUTS 3, в България са определени 20 преобладаващо селски области, 7 междинни области и само една преобладаващо градска област – София-град. При тази класификация отново се използва показателя гъстотата на населението като основен критерий и като допълнителен - дела на селското население от общото население на района. Софийска област заедно с още 19 други области (Благоевград, Велико Търново, Видин, Враца, Кърджали, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Плевен, Разград, Силистра, Смолян, Търговище и Шумен) е определена като предимно селски район, т.е. това са типичните територии с такъв облик. Въпреки наличието на общини с изцяло градско население в проучваната територия, формално тя е определена като селски район (табл. 2).

Фиг. 1. Селски райони в България на ниво LAU 1 според националната дефиниция
Източник: Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.

Националният териториално-урбанистичен модел определя 36 агломерационни зони, състоящи се от градски център и околности, които са част от същия полюс на растеж. Само 53 селски общини са включени в агломерационните зони. Като цяло те разполагат с по-добър демографски потенциал и по-добри възможности за икономическо развитие именно заради тази териториална близост и възможности за ефективна интеграция с градските центрове. В тази група попадат и селските райони от Софийска област. Провокирани от тези най-общии характеристики и възможности за развитие направихме класификация на селските райони в Софийска област.

Таблица 2. Характеристики на население в Софийска област (2011 г.)

Общини	Гъстота на населението	Градско население	Селско население	Дял на селското население	Коефициент на безработица
	д./кв. км	хил. души	хил. души	%	%
Антон	21,01	0,00	1599,00	100,00	5,61
Божурище	59,30	5619,00	2854,00	33,68	5,00
Ботевград	63,92	20345,00	12830,00	38,67	7,06
Годеч	14,35	4425,00	950,00	17,67	4,73
Горна Малина	21,02	0,00	6209,00	100,00	5,87
Долна баня	67,64	4522,00	0,00	0,00	11,23
Драгоман	16,56	3368,00	1994,00	37,19	6,20
Елин Пелин	52,75	6810,00	16031,00	70,19	7,55
Етрополе	32,41	10292,00	1755,00	14,57	5,74
Златица	35,74	5084,00	753,00	12,90	6,91
Ихтиман	34,35	13059,00	4661,00	26,30	9,70
Копривщица	17,32	2410,00	0,00	0,00	6,24

Костенец	42,35	8481,00	4312,00	33,71	9,01
Костинброд	70,15	12193,00	5653,00	31,68	5,56
Мирково	12,22	0,00	2540,00	100,00	4,60
Пирдоп	54,42	7485,00	808,00	9,74	7,41
Правец	23,90	3829,00	3740,00	49,41	9,71
Самоков	31,48	26589,00	11500,00	30,19	8,77
Своге	25,73	8258,00	14105,00	63,07	3,93
Сливница	51,66	7665,00	2016,00	20,82	7,41
Чавдар	17,97	0,00	1272,00	100,00	9,44
Челопеч	33,18	0,00	1473,00	100,00	4,75
Софийска област	35,17	150434,00	97055,00	39,22	7,13

Източник: Данни на НСИ и собствени изчисления.

Класификации на селските райони в Софийска област

Изхождайки от изследвания, правени на територията на Софийска област по други поводи, от натрупани лични впечатления и литература за селските райони беше извършена класификация на селските райони в Софийска област. Избраната и приложена методика използва демографски и социално-икономически показатели. Тя е разработена за класификация на българските селски райони от Св. Маджарова (Маджарова, 2000г.). Използват се четири показателя: *население под, в и надтрудова възраст, заетост по икономически сектори, средногодишно ниво на безработица и източници на доход за населението*. Последният показател – източници на доходи за населението няма диференцираща роля на ниво община, респективно селски район, защото не е статистически обезпечен. НСИ и ТСБ (Териториално статистическо бюро) отчитат тази информация на ниво области и райони за планиране. Затова той е заменен с нов показател - *коефициент на предприемаческа активност на населението*, с който е допълнена методиката от Ем. Патарчанова (Патарчанова, 2007).

Районът, определен като селски се изследва по уточнените критерии, за да се определи към кой тип се отнася.

Разграничават се развит, междинен и изостанал селски район.

* *Развит селски район* е този, при който стойностите на изследваните показатели са близки до средните за страната, постигнато е нарастване на общата заетост и се увеличава броя на населението.

* *Междинен селски район* е този, в който стойностите на изследваните показатели са близки до средните за страната и се поддържа общата заетост и брой на населението.

* *Изостанал селски район* – в който се наблюдава намаляване на стойностите на използваните показатели в сравнение със средните стойности в страната (Маджарова, 2000г.).

Прилагането на методиката към селските райони на проучваната територия позволи да се получи разграничаване на селските райони според социално-икономическото им развитие. Анализът на първия от използваните показатели *население под, в и надтрудова възраст* доведе до следната диференциацията: с най-добри характеристики на демографските ресурси са Ботевград, Долна баня, Правец и Ихтиман. Те притежават демографски ресурси с по-добри характеристики от средните за страната, което е много рядко срещано и не характерно за селските райони особено при населението в подтрудова възраст. Следва групата на селските райони, в която попадат Елин Пелин, Етрополе, Пирдоп, Костенец и Чавдар. При тях стойностите на трите възрастови групи население са почти изравнени със средните за страната. Трябва да се отбележи, че има три селски райони, при които групата население в подтрудова възраст е много по-голяма от средната за страната – Антон, Златица, Самоков т.е. те има много добър демографски потенциал, които сред време ще увеличи групата на трудовите ресурси. При останалите две възрастови групи състоянието е по-скоро неблагоприятно. Въпреки оформилите се различия в състоянието на демографските ресурси трябва да се отбележи, че групата на селските райони с неблагоприятни характеристики на населението е най-голяма. При повече от половината от селските райони на областта е силно изразен процеса на застаряване на населението (16 селски района), при 17 от тях намалява населението в трудова възраст (табл. 3).

Един от най-често използваните показатели при анализи на социално-икономическото развитие е *заетостта по икономически сектори*. Той дава информация както за нивата на заетост на населението, така и за други по-специфични процеси, свързани със специализацията на икономиката на селските райони, с нивото на диверсификация на селската икономика, с развитието на инфраструктурата и услугите, които традиционно се характеризират с по-ниски нива на развитие в тези райони и др. По този показател с най-близка до средната за страната структура на заетостта са селските райони Горна Малина и Костинброд (в трите сектора) и Долна баня, Правец, Ихтиман (по два от секторите). При всички останали има по-големи или по-малки различия. Според нас обаче е спорен въпроса дали трябва селските райони да имат структура на заетостта сходна с тази на страната? По-правилно е да се окачествява заетостта като благоприятна или не, за всеки един от секторите, изхождайки от особеностите на териториалните ресурси на всеки конкретен селски район.

Очаквано по-високи нива на заетост в първичния сектор трябва да има в селски райони с висок агроклиматичен потенциал, големи площи с горски ресурси, находища на полезни изкопаеми, преобладаващо селско население и т.н. Близостта на селските райони от Софийска област до най-големия потребителски център в България е допълнителен стимул за развитие на земеделски дейности и заетост. Затова ние приемаме като благоприятна структурата на заетостта в селските райони Антон, Годеч, Драгоман, Копривщица, Пирдоп, при които има добър баланс между секторите: не много висока, но добра заетост в първичен сектор, сравнително не висока заетост във вторичния, която обаче е достатъчна за да се твърди, че има диверсификация на селската икономика и добро до много добро ниво на заетост в третичния сектор, което дава косвена информация и за развитието на услугите в тези райони (фиг. 2, 3 и 4). Смущаващи са високите нива на заетост в първичния сектор и ниската заетост съответно в третичния сектор в селските райони Мирково, Челопеч и Чавдар, следвани от Етрополе и Златица (табл. 3). И ако първите три общини са с изцяло селско население, което частично обяснява нещата, то Етрополе и Златица не са от най-малките градове в областта и страната и трябва да се очаква по-висока заетост в сектора на услугите. Следователно проблемите при тях стоят с по-голяма острота и тежест. Приемаме като нормални ниските нива на заетост в първичния сектор и съответно високи нива на заетост във вторичния за общини като Ботевград, Пирдоп, Своге, Костенец, Правец и др., които имат наследена специализация в различни промишлени дейности от по-ранни стопански периоди, които са преминали сравнително успешно през прехода към пазарна икономика, запазвайки, доразвивайки, модернизирайки производствените си мощности (фиг. 2, 3 и 4). Все пак селските райони съществуват в структурата на националната територия, в регионалната политика на България и в българската научната проблематика от около 20 години. Оформя се още една група селски райони, при които също има ниска заетост в първичния, но много висока заетост в третичния сектор – Божурище (заради летището), Драгоман (заради ГКПП, свободната зона и митницата), Копривщица (заради туризма), Самоков (заради Боровец), Сливница, Долна баня и др. и тази структура също може да се определи като благоприятна (табл. 3, фиг. 4). Смущаващо ниска е заетостта в третичния сектор в селски райони, на чиято територия има сравнително големи населени места – градове като Ботевград, Пирдоп, Костенец, Етрополе, Златица (фиг. 2, 3 и 4). Тя се нуждае от оптимизиране не заради самата заетост, а заради необходимостта от развитие на услугите за населението и свързаната с тях инфраструктура, които имат пряко влияние върху условията за живот в селските райони и пряко влияние върху депопулацията им.

В пряка зависимост от заетостта е и следващия от използваните в методиката показатели, а именно **ниво на безработицата**. Средната стойност на коефициента на безработица за България е 11.3% (2011г.), а за Софийска област – 7.13%. Като цяло безработицата в цялата област е ниска и това се дължи на близостта на територията до столицата, което позволява да се развиват интензивно ежедневни трудови миграции. С най-висок коефициент на безработица от всички селски райони в областта е Долна баня, но той е по-нисък от средния за страната (табл. 2). Следват селските райони Ихтиман, Правец, Чавдар и Костенец с над 9 % коефициент на безработица. При някои от тези райони по-високата безработица се дължи на високия относителен дял на роми от общото население на района, които традиционно се характеризират с по-висока безработица в сравнение с другите етноси в страната. С най-ниска безработица под (5%) са селските райони Своге, Мирково, Годеч и Божурище, следвани от Антон, Г. Малина, Челопеч и Етрополе (табл. 2).

Таблица 3. Други характеристики на населението (2011 г.)

Общини	Коеф. на предпр. активност (%)	Дял на населението (в %)			Относителен дял на заетите лица по икономически сектори (%)		
		Под трудовособна	Трудовособна	Над трудовособна	Първичен	Вторичен	Третичен
Общо за страната	11,00	14,12	62,15	23,73	6	28	66
Софийска област	8,82	14,38	59,83	25,79	7	29	63
Антон	7,54	16,32	57,22	26,45	14	27	56
Божурище	8,08	13,45	59,57	26,98	3	25	72
Ботевград	10,42	15,40	62,12	22,49	3	42	54
Годеч	7,06	11,07	54,36	34,57	12	34	53
Горна Малина	7,88	12,35	55,08	32,57	6	27	67
Долна баня	8,15	18,31	61,81	19,88	4	28	68
Драгоман	5,63	10,01	53,94	36,05	12	17	70
Елин Пелин	8,50	14,15	60,04	25,82	4	23	71

Етрополе	9,78	14,11	60,57	25,32	19	34	46
Златица	4,85	15,42	60,39	24,19	25	24	50
Ихтиман	5,60	19,42	60,14	20,43	4	30	64
Копривщица	10,66	13,32	59,25	27,43	14	16	70
Костенец	9,50	12,70	62,14	25,15	3	36	61
Костинброд	10,36	13,52	60,57	25,90	5	30	65
Мирково	6,64	11,02	51,22	37,76	42	14	43
Пирдоп	11,95	14,14	61,03	24,83	15	30	54
Правец	10,32	17,84	58,96	23,20	4	27	67
Самоков	10,68	15,26	59,18	25,56	4	23	72
Своге	6,06	11,30	59,27	29,42	2	31	66
Сливница	6,65	12,04	60,86	27,09	8	22	70
Чавдар	5,40	14,39	55,42	30,19	38	21	40
Челопеч	10,77	15,41	59,13	25,46	41	17	38

Източник: Данни на НСИ и собствени изчисления

С голяма диференцираща роля и широко практическо приложение е показателя **коэффициент на предприемаческа активност на населението**. Той все още не е достатъчно популярен, но представлява отношение между броя на МСП и броя на икономически активното население на селския район. Като цяло предприемаческата активност в Софийска област е по-ниска от средната за страната (табл. 3). Това е характерна особеност за по-голяма част от селските райони в страната и особено за онези от тях, при които застаряването на населението е много по-силно изявено като процес. Според коефициента на предприемаческа активност на населението селските райони в проучваната територия се групират така: с най-висока стойност над 10% са селските райони Ботевград, Копривщица, Костинброд, Пирдоп, Правец, Самоков и Челопеч. Само в Пирдоп коефициента на предприемаческа активност е по-висок от средния за страната – 11.95%. В групата със средни стойности на показателя (5%-10%) попадат селските райони Антон, Божурище, Годеч, Горна Малина, Долна Баня, Елин Пелин, Етрополе, Костенец, Сливница, Мирково, Своге, следвани от Драгоман, Ихтиман и Чавдар. Само в Златица предприемаческата активност е под 5% (табл. 3).

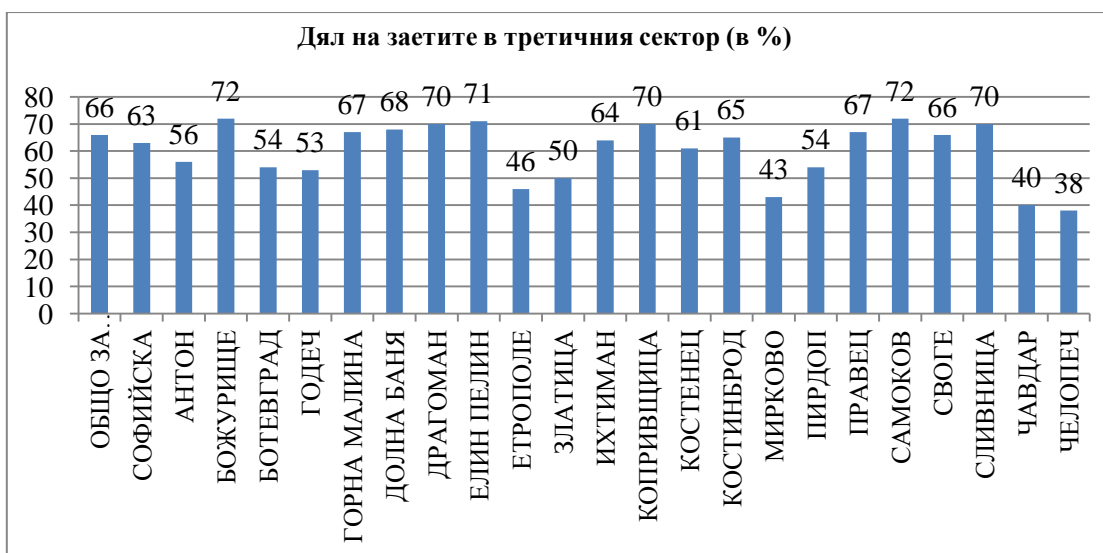
Фиг. 2. Дял на заетите в първичния сектор в селските райони на Софийска област (в %)

При класификацията на селските райони според нас трябва да се взема предвид и структурата на населението по местоживееене защото условията на живот в градовете и селата в България продължават да бъдат много различни. Тези различия са толкова по-големи в един селски район, колкото по-голям е града/градовете в територията му. Различията в условията на живот между селата дори и когато има съществена разлика в броя на населението им не са толкова големи. Затова при класификацията на селските райони в Софийска област сме включили и показателя **дял на селското**

население от общото население на селския район. Различията по този показател са много големи: има селски райони с изцяло селско население, както и селски райони с изцяло градско население (табл. 1).

Фиг. 3. Дял на заетите във вторичния сектор в селските райони на Софийска област (в %)

Фиг. 4. Дял на заетите в третичния сектор в селските райони на Софийска област (в %)

В проучваната територия селските райони Антон, Горна Малина, Елин Пелин, Мирково, Своге, Чавдар и Чelopeч са с най-висок дял на селското население - над 50% от населението, живеещо в района. С дял на селското население е между 15% и 50% са районите Божурище, Ботевград, Годеч, Драгоман, Ихтиман, Костенец, Костинброд, Правец, Самоков и Сливница. С най-ниски нива на селско население са Долна баня, Етрополе, Златица, Копривщица и Пирдоп (табл. 2).

На база на извършения анализ по характеризирания пет показателя е направена класификация на селските райони в Софийска област. Посочено е мястото на всеки един от районите по всеки един от петте показателя (табл. 4). Не е направено традиционното обобщение и ранжиране, защото смятаме, че представена по този начин класификация има по-голяма практическа стойност. Не категоризираме селските райони, а посочваме мястото на всеки район по всеки един от показателите. Този начин на представяне дава възможност да се видят както силните, така и слабите страни в развитието на конкретния район и на тази база да се планират политики, дейности, мерки, инициативи за стимулиране на регионалното им развитие в желаната посока.

За представяне на класификацията на селските райони в Софийска област (развит, междинен и изостанал) по системата от пет показателя, като те са изобразени със следните символи:

- ▲ – дял на населението в под, във и надтрудова възраст;
- ◆ – дял на заетостта по икономически сектори;
- – коефициент на безработица;
- – коефициент на предприемаческа активност;
- – дял на селското население.

Таблица 4. Класификация на селските райони в Софийска област

Селски райони	Видове		
	Развит	Междинен	Изостанал
Антон	■ ♦ ●	▲ —	
Божурище	● ♦	■ —	▲
Ботевград	▲ —	■ ♦ ●	
Годеч	● ♦	■ —	▲
Горна Малина	■ ● ♦	—	▲
Долна Баня	▲ ♦	—	■ ●
Драгоман	♦	■ ●	▲ —
Елин Пелин	■ ♦	▲ ● —	
Етрополе	●	▲ —	■ ♦
Златица		▲ ●	■ — ♦
Ихтиман	▲ ♦	■	● —
Копривщица	♦ —	●	■ ▲
Костенец		♦ ■ ▲ —	●
Костинброд	♦ —	● ■	▲
Мирково	■ ●	—	♦ ▲
Пирдоп	—	▲ ♦ ●	■
Правец	▲ — ♦	■	●
Самоков	—	■ ▲ ♦ ●	
Своге	■ ●	♦ —	▲
Сливница		■ ● — ♦	▲
Чавдар	■	▲	● — ♦
Челопеч	■ ● —		▲ ♦

Направената класификация позволи да се оформят няколко групи селски райони. В първата се включват селски райони, които по три показателя са с най-високо ниво на развитие: Антон, Горна Малина, Правец и Челопеч. Може да се приеме, че това са най-типичните селски райони. Следващата група включва селски райони, които по четири показателя попадат в групата с междинно ниво на развитие: Костенец, Самоков и Сливница, следвани от селските райони от същата група Ботевград, Елин Пелин и Пирдоп, но по три показателя. При четири от селските райони не е установено изоставане в развитието им при нито един от анализирания показател – Ботевград, Самоков, Елин Пелин и Антон. С най-много проблеми в проучваната територия е групата на селските райони, които изостават в развитието си по три показателя и това са Златица и Чавдар. Видими са и сферите, в които е установено изоставането им (табл. 4). При половината от селските райони в областта основен проблем е застаряването на населението им, при пет от тях има проблеми в структурата на заетостта, а при четири – много ниска предприемаческа активност. Оставаме без коментар дела на селското население.

Заклучение

Селските райони в Софийска област има благоприятно географско положение, за разлика от много други селски райони в страната. При една част от тях проблемите на „периферията“ просто несъществуват, при други – те са слабо изразена и само при няколко от тях са осезателни. Като цяло те имат по-добро социално-икономическо развитие, проблемите не са толкова сериозни, а негативните процеси, характерни за тази категория територии са много по-слабо изразени. Затова при някои от тях през последните години се установява и положителен механичен прираст на населението.

Прави впечатление твърде нерационалната структура на селищната мрежа в много от общините, свързана с броя на населените места. Тя влияе негативно и върху населението на общината, площта, налични териториални ресурси и възможности за развитие. Община Своге има 38 населени места, а пет общини имат само по едно населено място. Това

поражда редица проблеми в много сфери на организацията и управлението, финансирането и развитието, които тук няма как да се коментират. Негативно е влиянието и върху класификацията на селските райони, „изкривявайки“ някои от показателите, а следователно и характеристиките на съответните процеси. Нима не е парадоксално в един селски район цялото население да е градско? Различията изискват конкретни проучвания и правят невъзможно провеждането на унифицирана политика за развитие на селските райони, намаляват нейната ефективност, затрудняват управление и развитие на територията. Твърде дълго отлаганата реформа на административно-териториалното устройство на България най-вече на ниво община наистина е много наложителна.

Развитието на селската икономика зависи от състоянието на стопанските ѝ субекти, от възможностите им за създаване на заетост на местното население. Състоянието на стопанските субекти влияе пряко и косвено върху доходите на населението, върху възможностите на съответната местна власт да осъществява социални инициативи и политика и да постига на добър жизнен стандарт на местното население. Това ще направи съответната територия привлекателна за населението и то ще започне да се увеличава.

Литература

- Маджарова, С. (2000) Селските райони в България. Същност и класификация. УИ „Стопанство“, София.
Маджарова С., Пенева М., Патарчанова Е., (2013) Селски райони. ИК на УНСС, София.
Патарчанова, Ем. (2007) „Селските райони в Благоевградска област: социално-икономически проблеми и възможности за диверсификация на стопанствата. Автореферат на дисертация за присъждане на ОНС „доктор“. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград.
<http://www.nsi.bg>